

ΘΕΜΑ 32^ο
(ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ, Αρεοπαγίτικος 13-15)

Καίτοι τὰς εὐπραγίας ἅπαντες ἴσμεν καὶ παραγιγνομένας καὶ παραμενούσας οὐ τοῖς τὰ τείχη κάλλιστα καὶ μέγιστα περιβεβλημένοις, οὐδὲ τοῖς μετὰ πλείστων ἀνθρώπων εἰς τὸν αὐτὸν τόπον συνηθροισμένοις, ἀλλὰ τοῖς ἄριστα καὶ σωφρονέστατα τὴν αὐτῶν πόλιν διοικοῦσιν. Ἔστι γὰρ ψυχὴ πόλεως οὐδὲν ἕτερον ἢ πολιτεία, τοσαύτην ἔχουσα

5 δύναμιν ὅσην περ ἐν σώματι φρόνησις. Αὕτη γὰρ ἐστὶν ἡ βουλευομένη περὶ ἀπάντων καὶ τὰ μὲν ἀγαθὰ διαφυλάττουσα, τὰς δὲ συμφορὰς διαφεύγουσα. Ταύτη καὶ τοὺς νόμους καὶ τοὺς ῥήτορας καὶ τοὺς ἰδιώτας ἀναγκαῖόν ἐστιν ὁμοιοῦσθαι καὶ πράττειν οὕτως ἑκάστους οἷαν περ ἂν ταύτην ἔχωσιν. Ἐπεὶ ἡμεῖς διεφθαρμένης οὐδὲν φροντίζομεν, οὐδὲ σκοποῦμεν ὅπως ἐπανορθώσομεν αὐτήν· ἀλλ' ἐπὶ μὲν τῶν ἐργαστηρίων

10 καθίζοντες κατηγοροῦμεν τῶν καθεστώτων καὶ λέγομεν ὡς οὐδέποτ' ἐν δημοκρατίᾳ κάκιον ἐπολιτεύθημεν, ἐν δὲ τοῖς πράγμασιν καὶ ταῖς διανοαῖς αἷς ἔχομεν μᾶλλον αὐτὴν ἀγαπῶμεν τῆς ὑπὸ τῶν προγόνων καταλειφθείσης. Ὑπὲρ ἧς ἐγὼ καὶ τοὺς λόγους μέλλω ποιεῖσθαι καὶ τὴν πρόσοδον ἀπεγραψάμην.

ΣΧΟΛΙΑ

- 1 **τὰς εὐπραγίας:** 'τις επιτυχίες', αντικ. στο ρ. **καὶ παραγιγνομένας καὶ παραμενούσας:** δυο κατηγορηματικές μτχ. **οὐ τοῖς...περιβεβλημένοις:** ἑναρθρη μτχ. συντασσόμενη με τις δυο προηγούμενες κατηγορηματικές μτχ. ως δοτικές της συμμετοχῆς ἢ της συνοδείας.
- 2 **τὰ τείχη:** αιτιατική πληθυντικού, αντικείμενο στην μτχ. 'περιβεβλημένοις'. Εδώ φαίνεται καθαρά η διάκριση μεταξύ του Μέσου και του Παθητικού ρ. Το 'περιβάλλομαι' ως παθητικό σημαίνει 'περικλείομαι από κάποιον ἢ κάποιους', οπότε πρέπει να ακολουθήσει μία δοτική του μέσου ἢ οργάνου, που να δείχνει 'με τι περικλείομαι', 'περιβάλλομαι τείχεσι = περικλείομαι = με περικλείουν κάποιοι με τείχη'. Ὁμως το ἴδιο ρ. ως Μέσο σημαίνει 'εγὼ βάζω γύρω ἀπὸ ἐμένα κάτι', και σ' αὐτὴν τὴν περίπτωση χρειάζεται μια αιτιατική ως αντικείμενο, ἀφοῦ πλέον το ρ. ως Μέσο εἶναι μεταβατικό. **κάλλιστα καὶ μέγιστα:** ὅταν το επίθετο εἶναι ἑναρθρο και προσδιορίζει ἕνα ουσιαστικό που εἶναι ἑναρθρο, τότε το επίθετο εἶναι κατηγορηματικός προσδιορισμός, 'βάζουν γύρω τους τείχη που να εἶναι και ὁμορφα και επιβλητικά'. **οὐδὲ τοῖς... συνηθροισμένοις:** ὁ.π. 'τοῖς περιβεβλημένοις'.
- 3 **ἀλλὰ τοῖς...διοικοῦσιν:** ὁ.π. **ἄριστα καὶ σωφρονέστατα:** αιτιατικές επιρρ. του τρόπου.
- 4 **ψυχὴ...πολιτεία:** δύο ἑναρθρα ουσιαστικά με συνδετικό ρ. το 'ἔστι'. Σ' αὐτές τις περιπτώσεις και τα δυο μπορεῖ να ἄρουν τὴν θέση εἴτε του Ὑποκειμένου εἴτε του κατηγορουμένου. Δηλ. ο Ἰσοκρ. μπορεῖ να ἐννοεῖ: (i) 'ἡ ψυχὴ^(Y) τῆς πόλης εἶναι τὸ πολίτευμά τῆς^(K)', ἢ (ii) 'τὸ πολίτευμα^(Y) μιας πόλης εἶναι ἡ ψυχὴ τῆς^(K)'. Μπορεῖ το θέμα να εἶναι τυπικό, ἀλλὰ καταντὰ οὐσίας, ἀν σκεφτοῦμε τι ἀπὸ τα δυο θέλει να πει. Ἀν υιοθε-

τήσουμε την επιλογή (i), τότε αποδεχόμαστε ότι ο Ισοκρ. προβληματίζεται πάνω στο ‘τι λογής πράγμα είναι η ψυχή μιας πόλης’, ενώ αν υιοθετήσουμε την επιλογή (ii) αποδεχόμαστε ότι προβληματίζεται πάνω στο ‘τι λογής πράγμα είναι μία πόλη’. Μπορεί στο σημείο αυτό να μην φαίνεται εύκολα σε τι από τα δυο προβληματίζεται, αν όμως ολοκληρώσει κάποιος την ενότητα αυτήν, τότε θα διαπιστώσει ότι ο προβληματισμός του εκφράζεται μέσα από την επιλογή (i). **οὐδὲν ἕτερον:** ‘τίποτε το διαφορετικό’, το ‘οὐδὲν’ είναι το κατηγορούμενο και το ‘ἕτερον’ ο επιθετικός προσδιορισμός. **ἡ πολιτεία:** ‘πολιτεία = το πολίτευμα’. Ο ‘ἡ’ είναι συγκριτικός και το ουσιαστικό είναι κατηγορούμενο. **τοσαύτην:** επιθ. προσδ. στο ‘δύναμιν’.

ἔχουσα: άναρθρη μτχ. που ισοδυναμεί με αναφορική πρόταση, ‘ἡ ἔχει’.

- 5 **ὄσπν...φρόνησις:** αναφορική πρόταση με ενν. ρ. το ‘ἔχει’, ‘ὄσπν περ <δύναμιν ἔχει> ἐν σώματι φρόνησις = ὄσπν περίπου δύναμη ἔχει μέσα στο ανθρώπινο σώμα η αυτοσυγκράτηση’. **Αὕτη γάρ ἐστὶ ἡ βουλευομένη:** ‘αὕτη = ἡ πολιτεία = το πολίτευμα’, ‘ἡ βουλευομένη = αυτή η οποία παίρνει τις αποφάσεις’. Πάλι και εδώ βρισκόμαστε στο ίδιο δίλημμα: δηλ. ο Ισοκρ. ήθελε να πει: (i) ‘το πολίτευμα^(Y) είναι εκείνο που παίρνει^(K) τις αποφάσεις’ ή (ii) ‘αυτό που παίρνει τις αποφάσεις^(Y) είναι το πολίτευμα^(K)’. Μπορεί να φαίνονται ίδια, αλλά είναι θέμα ουσίας και δείχνει τις προθέσεις του ομιλητή. Αν λοιπόν ήθελε να δηλώσει ‘τι είδους είναι το πολίτευμα’, τότε ισχύει η επιλογή (i), ενώ αν ήθελε να δηλώσει ‘τι είναι αυτό που παίρνει τις αποφάσεις’, τότε ισχύει η επιλογή (ii). Πάλι και εδώ με βάση όλο το κείμενο φαίνεται ότι αυτό που τον ενδιέφερε να δηλώσει ήταν η επιλογή (i), συνεπώς το ‘αὕτη’ είναι το υποκείμενο και η άναρθρη μτχ. ‘ἡ βουλευομένη’ είναι το κατηγορούμενο.
- 6 **καὶ...διαφυλάττουσα...διαφεύγουσα:** ό.π. η μτχ. ‘ἡ βουλευομένη’. **ταύτη:** δηλ. ‘τῆ πολιτεία’, δοτική της συνοδείας ή του οργάνου στο απαρέμφατο ‘ὁμοιοῦσθαι <ὁμοιοῦμαι τινι = ἐξομοιώνομαι με κάτι ή με κάποιον’.
- 7 **νόμους...ρήτορας...ιδιώτας:** τρεις αιτιατικές, υποκείμενα στο απαρέμφατο ‘ὁμοιοῦσθαι’. **ἀναγκαῖόν ἐστι:** απρόσωπη έκφραση με υποκ. τα δυο επόμενα απαρέμφατα.
- 8 **ἐκάστους:** υποκείμενο στο απαρέμφατο ‘πράττειν’. **οἷαν περ ἄν...ἔχωσιν:** αναφορική υποθετική πρόταση με Υποτακτική. Ως απόδοση έχει την απρόσωπη έκφραση. Ο υποθ. λόγος εκφράζει την άοριστη επανάληψη στο παρόν & μέλλον. Όλη η αναφορική πρόταση αντιστοιχείται με το ‘ταύτη ~ οἷαν...ταύτην = με αυτό το πολίτευμα πρέπει να ἐξομοιώνονται νόμοι και ρήτορες και ιδιώτες και να ενεργούν ο καθένας ἐτσι, το όποιο (:πολίτευμα) συγκεκριμένο τυχόν ἔχουν’. **οἷαν...ταύτην:** δηλ. ‘πολιτείαν = πολίτευμα’.
- Ἦς...οὐδὲν φροντίζομεν:** η πρόταση μπορεί να εισάγεται με αναφορική αντωνυμία, αλλά αναφορική ούτε είναι ούτε και λογίζεται, γιατί έως το τέλος της περιόδου δεν υπάρχει άλλη κύρια πρόταση. Σ’ αυτήν την περίπτωση η αναφορική θεωρείται κύρια και το αναφορικό μεταφράζεται ως δεικτική αντωνυμία, ‘ἦς = πολιτείας = για το πολίτευμά μας δεν ενδιαφερόμαστε εμεῖς καθόλου’. Η γενική της αντωνυμίας συντάσσεται με το ρ. ως αντικείμενο. **διεφθαρμένης:** συνημμ. μτχ., επιρρ., εναντιωματική.
- 9 **ὅπως επανορθώσομεν αὐτήν:** στα ελληνικά υπάρχει το τελικό απαρέμφατο που μεταφράζεται στην ν.ε. ως ‘να+ρ.’, οπότε ουσιαστικές τελικές προτάσεις δεν απαντούν, σε αντίθεση με την λατινική, όπου είναι πολύχρηστες. Διαφέρουν από τις επιρρηματικές τελικές, οι οποίες μεταφράζονται με το ‘για+να+ρ.’, και οι οποίες εκφέρονται με Υποτακτική. Οι ουσιαστικές τελικές εκφέρονται με οριστική συνήθως μέλλοντα, και γι’ αυτόν τον λόγο μπορούν να γίνουν αντικείμενα, ή και πλάγιες ερωτήσεις. Εδώ επειδή προηγείται ρ. διερευνητικό, είναι προτιμότερο να εκληφθῆ ως πλάγια ερώτηση, ‘κι ούτε ἐξετάζουμε πώς θα διορθώσουμε το πολίτευμά μας’, χωρίς όμως να σημαίνει ότι αν εκληφθῆ και ως απλή ουσιαστική τελική, αντικείμενο στο ρ., είναι συντακτικό λάθος, ‘κι ούτε ἐξετάζουμε να διορθώσουμε το πολίτευμά μας’. **ἐπὶ μὲν τῶν ἐργαστηρίων:** ‘με το να κάθετε ο καθένας στον χώρο εργασίας του’.

- 10 τῶν καθεστώτων:** *κατηγορούμε τα γεγονότα γύρω μας*. **ὡς...ἐπολιτεύθημεν:** ειδική πρόταση, αντικ. στο *λέγομεν*.
- 11 ἐν δὲ τοῖς πράγμασιν καὶ ταῖς διανοίαις:** δυο εμπρόθετοι προσδ. που δηλώνουν την κατάσταση, *ὅμως τόσο στην καθημερινή πρακτική, όσο και στις αντιλήψεις μας*. **αἷς ἔχομεν:** αναφορική πρόταση, επιθετική, *αἷς = διανοίαις = τις οποίες ἔχομεν*. Στην δοτική *αἷς* ἔχομε ἐλξη του αναφορικού ἀντί για την αναμενόμενη αιτιατική *ἄς*, διότι ἔλκεται ἀπὸ την δοτική που προηγείται *ταῖς διανοίαις*.
- 12 αὐτὴν ἀγαπῶμεν:** *αὐτὴν = τὴν πολιτείαν = το πολίτευμα*. **τῆς καταλειφθείσης:** ενν. *πολιτείας*. Η γενική αὐτὴ εξαρτάται ἀπὸ το ἐπίρρημα *μᾶλλον* ὡς γενική συγκριτική, *καὶ αὐτό ἐδῶ το πολίτευμα το προτιμάμε περισσότερο ἀπὸ ἐκεῖνο το μας ἔχει δοθεῖ ἀπὸ τους προγόνους μας*. **Ἵπὲρ ἧς:** ενν. *πολιτείας*. Το αναφορικό μεταφράζεται ὡς δεικτική ἀντωνυμία, γιατί ἡ πρόταση εἶναι κύρια, καθὼς μέχρι το τέλος τῆς περιόδου δεν ὑπάρχει ἄλλη κύρια πρόταση.
- 13 τὴν πρόσοδον ἀπεγραψάμην:** *ζήτησα τὴν ἔγκριση για να προσέλθω στο βήμα*. *πρόσοδος* εἶναι προσέλευση ἐνός ομιλητῆ σε δημόσια συζήτηση, καὶ το ρ. *ἀπογράφομαι* σημαίνει *παίρνω τὴν ἔγκριση*.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Πράγματι ὅλοι μας γνωρίζουμε ὅτι οἱ ἐπιτυχίες καὶ βρίσκονται κοντά ἀλλὰ καὶ παραμένουν ὄχι μαζί μ' ἐκείνους που βάζουν γύρω ἀπὸ τον εαυτό τους τα τείχη ἔτσι ὥστε να εἶναι ὁμορφα καὶ μεγαλοπρεπή, οὔτε μ' ἐκείνους που συγκεντρώνονται μαζί με πολλούς ἀνθρώπους στη ἴδια περιοχή, ἀλλὰ μ' ἐκείνους που κυβερνοῦν τὴν πόλη τους με τον καλύτερο τρόπο καὶ με ἐγκράτεια. Διότι ἡ ψυχὴ μίας πόλης δεν εἶναι τίποτε το διαφορετικό, παρὰ το πολίτευμα, το οποίο ἔχει τόσο μεγάλη δύναμη, ὅση ἔχει καὶ ἡ αυτοσυγκράτηση στον ἀνθρώπινο σῶμα. Διότι το πολίτευμα εἶναι ἐκεῖνο που παίρνει τις ἀποφάσεις για ὅλα τα ζητήματα, καὶ το οποία προστατεύει κάθε τι καλό, ἐνῶ ἀντιθέτως ἀπομακρύνει τις ἀποτυχίες. Με αὐτό ἀκριβῶς το πολίτευμα καὶ οἱ νόμοι καὶ οἱ ρήτορες καὶ οἱ ἰδιώτες εἶναι ἀνάγκη να ἐξομοιώνονται, ἀλλὰ καὶ να ἐνεργεῖ ὁ καθένας ἀπ' αὐτούς, το ὅποιο συγκεκριμένο τυχόν ἔχουν. Εμεῖς ὅμως δεν ἐνδιαφερόμαστε καθόλου για το πολίτευμα μας, παρὰ το γεγονός ὅτι εἶναι διεφθαρμένο, οὔτε καὶ ἐξετάζουμε πῶς θα το διορθώσουμε αὐτό. Ἀντιθέτως με το να καθόμαστε στους χώρους ἐργασίας μας, κατηγοροῦμε τα πολιτικά γεγονότα, καὶ λέμε ὅτι ποτέ στο παρελθόν δεν πολιτευθήκαμε με χειρότερο τρόπο μέσα σε ἕνα δημοκρατικό καθεστῶς, ἐνῶ τόσο στην καθημερινή πρακτική, ὅσο καὶ στις ἀντιλήψεις τις οποίες ἔχομε, πιο πολύ προτιμάμε αὐτό το πολίτευμα, ἀπ' ὅτι αὐτό που μας ἔχει δοθεῖ ἀπὸ τους προγόνους μας. Ὑπερασπιζόμενος λοιπόν ἐγὼ αὐτό το πολίτευμα, καὶ τὴν ομιλία αὐτὴν θα κάνω, ἀλλὰ καὶ τὴν ἔγκριση για να προσέλθω στο βήμα ἔχω πάρει.